

dat recht, waarheid en barmhartigheid ook in het huidige tijdsbestel de richtsnoeren zullen zijn voor het beleid der Overheid . . .

Wij vertrouwen dat gij de stem der Kerken, zoals zij in dit adres tot uiting is gebracht, op de wijze die u daartoe dienstig zal voorkomen, mede zult willen doen doorklinken tot hen die tijdens de huidige bezettingstoestand de uiteinde-lijke verantwoordelijkheid dragen voor de gang van zaken in ons vaderland.

Met volledig begrip voor de hoogst moeilijke taak waarvoor uw college zich in dit tijdsgewricht gesteld ziet, smeken zij God dat Hij u Zijn licht en bijstand moge schenken.'

Dit adres d.d. 5 maart '41, in concept opgesteld door Gravemeyer en de voorzitter van de Remonstrantse Broederschap, de advocaat mr. F. M. Westerouen van Meeteren, werd *niet* ondertekend door ds. Kersten en evenmin door de vertegenwoordiger van het Hersteld Evangelisch-Luthers Kerkgenootschap.¹ Het viel overigens bij de secretarissen-generaal in slechte aarde: waren zij soms verantwoordelijk voor die 'symptomen... van een toestand die... indruist tegen de eis van Gods woord'? Hooghartig besloten zij, op de inhoud van het adres met geen woord in te gaan. Het er in opgenomen verzoek: de tot uiting gebrachte bezorgdheid aan de bezetter kenbaar te maken, legden zij naast zich neer.

Gravemeyer was met dit adres alléén nog niet tevreden. Hij stelde in het Convent voor, de volledige tekst of een samenvatting in alle protestantse diensten van de kansel af te kondigen. Sommigen vielen hem bij, anderen

¹ Twee weken later richtte het Episcopaat der Oud-Katholieke Kerk van Nederland óók een brief tot de secretarissen-generaal die in veel minder klemmende bewoordingen gesteld was en blijk gaf van een grote mate van gezagsgetrouwheid. Deze Oud-Katholieke Kerk was in het begin van de achttiende eeuw ontstaan als afsplitsing van de toen slechts tersluiks bestaande katholieke kerk. Traditioneel gedroegen de Oud-Katholieken zich zeer gehoorzaam jegens de overheid. Het kerkgenootschap telde in '40 ca. tienduizend zielen, van wie meer dan een derde tot drie parochies behoorde: IJmuiden, Egmond aan Zee en Den Helder. Het had een aartsbisschop te Utrecht en bisschoppen in Haarlem en Deventer. Wat hun beleid betreft, willen wij vermelden dat zij begin augustus '40 hun priesters gelastten, het gebruikelijke gebed 'voor de koningin en het koninklijk huis' voortaan achterwege te laten maar dat zij daar in maart '42 van terugkwamen. Toen werd voorgescreven, te bidden: 'Vergun in Uwe goedertierendheid dat onze koningin door Uwe wijsheid geleid en, met geheel haar Huis, door Uw zegen bewaard worde.' (H. J. W. Verwey: *De Oud-Katholieke Kerk van Nederland tijdens de Duitse bezetting 1940-1945 en de Oud-Katholieke parochie van de H. Willibrordus te Batavia tijdens de Japanse bezetting 1942-1945* (1945), p. 7) Deze omzwaai was, schijnt het, vooral te danken aan de nieuwe bisschop van Deventer, mgr. E. Lagerwey, die nadien de Oud-Katholieke Kerk tot een vast contact wist te brengen met het Interkerkelijk Overleg, het vroegere Convent der Kerken.